

Левчик І. Ю.,

кандидат педагогічних наук, асистент кафедри іноземних мов
Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-СТИЛІСТИЧНОГО КОМПОНЕНТА В ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНІЙ АНГЛОМОВНІЙ КОМПЕТЕНЦІ ПСИХОЛОГА

Анотація. У статті подано характеристику компонентів англійської комунікативної компетенції психолога-посередника. Названо та обгрунтовано лінгводидактичні особливості формування професійно-стилістичного компонента, які полягають в отриманні знань основних функціональних стилів спілкування, схем побудови текстів, що функціонують як способи спілкування; способів побудови риторичних структур; композиційно мовленнєвих і жанрових форм; а також у формуванні навичок використання мовних засобів відповідно до типу створюваного тексту й оформлення тексту в стилістично коректній формі; у розвитку вмінь планування пропонованого тексту; прогнозування комунікативної відповідності мовних засобів і структурування тексту бесіди зі сторонами конфлікту згідно з професійним функціональним стилем і стратегією мовленнєвої поведінки посередника.

Ключові слова: професійно-стилістичний компонент, комунікативна компетенція, лінгводидактичні особливості, стратегія мовленнєвої поведінки посередника.

Постановка проблеми. Вивчення іноземних мов, особливо англійської, набуває серйозного значення в умовах приєднання України до єдиного світового освітнього простору, а це надало цій мові статус необхідного компонента професійної компетенції майбутніх фахівців. З метою вдосконалення навичок професійно орієнтованого іномовлення в межах спеціальності майбутнього психолога навчання англійської мови потребує врахування вузькогалузевої специфіки мовленнєвої поведінки посередника. Для розробки методики формування професійно орієнтованої англійської компетенції в говорінні майбутніх психологів необхідно встановити сутність посередництва в конфліктних ситуаціях як специфічного виду мовленнєвої діяльності, що, відповідно, дасть змогу виявити лінгводидактичні особливості її формування.

Особливості формування іномовної компетенції фахівця в медіативній сфері психології в аспекті професійно орієнтованого навчання іноземної мови на немовних факультетах ВНЗ розглянуто в працях О.П. Биконі, В.Д. Борщовецької, Г.А. Гринюк, Р.О. Гришкова, О.І. Каменського, Н.М. Пруднікова, Л.О. Сікорської, Н.А. Сури, О.Б. Тарнопольського, Н.В. Ягельської й інших науковців. Проте недостатньо дослідженим залишається питання компонентного складу структури іномовної професійної компетенції, яке відіграє суттєву роль у забезпеченні ефективного спілкування в професійно орієнтованій сфері мовленнєвої взаємодії.

Мета статті – описати й обгрунтувати лінгводидактичні особливості формування професійно-стилістичного компонента професійно орієнтованої англійської компетенції психолога-посередника.

Виклад основного матеріалу дослідження. Опираючись на визначення С. Савіньон [9, с. 57], М.А.К. Халлідея [11, с. 136],

Д.А. Вілкінза та Н.І. Гез [2, с. 18], припускаємо, що панівне значення комунікативної компетенції полягає в можливості використання мовних і мовленнєвих засобів конкретної мови для вирішення життєво зумовлених завдань, тобто комунікативна функція мови превалює над мовними засобами її вираження.

Розглядаючи структуру комунікативної компетенції майбутнього психолога, насамперед потрібно виділити в ній *професійно-мовний* елемент. Однак наявність професійно-мовних знань і вмінь оперувати відповідними їм мовними одиницями не забезпечить майбутнього психолога достатньо сформованою іномовною комунікативною компетентністю. Варто зауважити, що рівень лінгвістичної нормативності іномовлення психолога має відповідати рівню його професійної насиченості.

Відповідно до того, майбутньому психологу-посередникові потрібно оволодіти професійними знаннями для досягнення запрограмованих результатів своєї діяльності. Психолог може вести бесіду з клієнтом, вибудовуючи при цьому всі свої психологічно-мовленнєві дії в чіткій логічній послідовності, дотримуватися встановлених регламентом правил, проте не досягнути бажаного результату спілкування. Серед вірогідних причин невдачі в більшості таких випадків можна зазначити те, що їхнє мовлення позбавлене прагматичного аспекту. Згідно з нашою інтерпретацією визначення В.О. Коккоти [6, с. 20], ми розуміємо прагматичну ознаку мовлення як здатність психолога встановити контакт із співрозмовником, подолавши при цьому психологічні бар'єри спілкування, розпочати медіативну бесіду й підтримати її протягом усього періоду спілкування та логічно завершити розпочату розмову, досягнувши при цьому поставленої мети. Варто акцентувати, що прагматичність мовлення психолога-медіатора передбачає здатність впливати на свідомість людини так, щоб непомітно підвести її до тих шляхів виходу зі складної конфліктної ситуації, які психолог запрограмував із самого початку процедури проведення медіативної бесіди. Лінгвістично така тактика мовленнєвої поведінки психолога буде виражатися спеціальними професійними та загальнориторичними засобами мови, якою він спілкується. Описаний аспект мовлення психолога-посередника повинен виявлятися у високому рівні його професійної компетентності, саме тому третій структурний елемент комунікативної компетенції психолога охоплює *професійно-стилістичний* аспект мовлення.

Більше того, фахівець у сфері посередництва в конфліктних ситуаціях обов'язково повинен уміти засобами іноземної мови виконати такі складні професійно-мовленнєві дії, пов'язані зі сприйняттям мовлення конфліктуючих сторін, як уточнення обставин суперечки, пропозиція альтернативних варіантів компромісного рішення, створення усних або письмових текстів-рекомендацій щодо нівелювання конфлікту, оформлення договір-

них відносин між сторонами конфліктної ситуації. Саме тому третій компонент іншомовної компетенції психолога стосується професійно-мовленнєвої сторони спілкування.

У результаті проведеного нами аналізу професійної діяльності психолога-медіатора з погляду його іншомовної комунікативної компетенції очевидно, що професійно орієнтована англомова компетенція в говорінні психолога посередника складається з установлених нами трьох структурних компонентів: професійно-мовного, професійно-стилістичного і професійно-мовленнєвого. Крім того, потрібно взяти до уваги те, що майбутній фахівець має відрізнити неформальну тональність спілкування від офіційно-ділового тону, особистий лист від ділового листування, увічливість від грубощів, знати специфічні лексичні особливості рідної та іноземної мов [1, с. 11–17], [5, с. 109–114]. Значущість прагматичних знань студентів, котрі вивчають іноземну мову для спеціальних цілей, пояснюється наявністю в кожній з національних соціокультурних професійних спільнот специфічних і прагматичних особливостей фахового спілкування [7, с. 74–78], [10, с. 326–330].

Щодо особливостей формування запропонованого нами професійно-стилістичного компонента професійної англомовної компетенції психолога потрібно акцентувати увагу передусім на тактиці й стратегії мовленнєвої поведінки майбутнього фахівця. Тому, розглядаючи особливості формування професійно-стилістичного компонента в професійно орієнтованій англомовній компетенції психолога, потрібно виокремити таке:

1) отримання знань а) основних функціональних стилів спілкування (наприклад, *scientific* – науковий, *official* – офіційно-діловий, *publicist* – публіцистичний, *colloquial* – розмовний, *poetic* – художній); б) схем побудови текстів, що функціонують як способи спілкування; в) способів побудови риторичних структур; г) композиційно мовленнєвих і жанрових форм (наприклад, *науковий стиль властивий таким жанрам: monograph* – монографія, *scientific paper* – наукова стаття, *theses* – дисертація, *annotation* – анотація, *review* – рецензія, *tutorial* – підручник, *lecture* – лекція; *офіційно-діловий стиль реалізується в таких текстах: law* – закон, *codes* – кодекс, *statutes* – устав, *order* – наказ, *announcement* – оголошення, *authorization* – доручення, *report* – розписка, *protocol* – протокол, *act* – акт, *instructions* – інструкція, *letter* – лист, *list* – список, *enumeration* – перелік, *invoice* – накладна тощо, а також *presentations at meetings* – виступи на зборах, *conferences* – наради, *press-conferences* – прес-конференції, *conversations with business partners* – бесіди з діловими партнерами тощо);

2) формування таких навичок, як а) використання мовних засобів відповідно до типу створюваного тексту; б) оформлення тексту в стилістично коректній формі;

3) розвиток таких умінь, як а) планування запропонованого тексту; б) прогнозування комунікативної відповідності мовних засобів, тобто таких, що викличуть певні емоції в співрозмовника і вплинуть на його подальшу поведінку.

Наприклад, для виклику в сторін конфлікту почуття емпатії, а також довіри та взаєморозуміння, що змінить поведінку опонентів у конструктивному напрямі вирішення конфлікту, доцільно застосувати професійно-стилістичний прийом активного слухання, який реалізується через перефразування медіатором почутої інформації власними словами:

Active listening is a communication technique used in counseling, training and conflict resolution, which requires the listener to feed back what they hear to the speaker, by way of re-stating or

paraphrasing what they have heard in their own words, to confirm what they have heard and moreover, to confirm the understanding of both parties;

в) структурування тексту бесіди зі сторонами конфлікту згідно з професійним функціональним стилем і стратегією мовленнєвої поведінки посередника.

Варто зауважити, що стратегія мовленнєвої поведінки посередника залежить від обраної сперечальниками моделі поведінки в переговорах: 1) уникнення, 2) поступка, 3) заперечення, 4) наступ. За умови використання учасником конфлікту заперечливого типу поведінки, психолог-посередник повинен таке: а) продемонструвати учасникам переговорів складність і небезпеку обговорюваної проблеми, наприклад:

I'm afraid I have to remind you about the existing problem, about its difficulty and danger. – Боюся, я змушена нагадати вам про наявну проблему, про її складність і небезпеку.

The problem won't disappear; it won't go anywhere unless you resolve the conflict. – Проблема не зникне, вона нікуди не подіється, поки ви не залагодите конфлікт;

б) виявити ініціативу під час обговорення предмета суперечки, наприклад:

I want to point out once again the danger and possible damage of the unresolved conflict situations. – Уконтре, я хочу зробити акцент на небезпеці й можливій шкоді невирішених конфліктних ситуацій;

в) створити сприятливу для обговорення проблеми атмосферу, наприклад:

If I understand you correctly you feel uncomfortable answering some of my enquiring questions but that's required by the procedure of mediation. – Якщо я правильно Вас розумію, Ви почуваете себе не зовсім комфортно, відповідаючи на деякі з поставлених мною запитань, проте, варто відзначити, що цього вимагає власне сама процедура медіації.

Let me try to reduce your feeling of discomfort about having to share "too personal information", reminding you that all the information said or heard during the mediation session stays strongly confidential. – Дозвольте мені спробувати зменшити Ваш дискомфорт через обговорення «занадто особистої інформації», нагадавши Вам про те, що все сказане й почуте тут залишиться суворо конфіденціальним;

г) показати сперечальникам можливі шляхи вирішення проблеми, наприклад:

Take a closer look at this variant from the other perspective focusing on the benefits you may gain instead of possible drawbacks. – Давайте глянемо на цей варіант вирішення під іншим кутом, фокусуючи увагу на вигоді, яку Ви отримуєте, а не на можливих витратах.

Висновки. З викладеного випливає, що прагматична роль майбутнього психолога має включати такі мовні засоби й стилістичні прийоми, які здатні вплинути на свідомість і поведінку співрозмовника, переконати його в чомусь або навіть змінити його початкові судження з метою досягнення найбільшого ефекту його професійної діяльності. Здійснена нами характеристика лінгводидактичних особливостей говоріння як компонента професійно орієнтованої компетенції майбутніх психологів та виявлення характерних особливостей її формування відкривають нам перспективи подальших розвідок щодо покращення наявних і розробки нової методик формування професійно орієнтованої англомовної компетенції в говорінні майбутніх психологів.

Література:

1. Гак В.Г. Прагматика, узус и граматика речи / В.Г. Гак // Иностранные языки в школе. – 1982. – № 5. – С. 11–17.
2. Гез Н.И. Формирование коммуникативной компетенции как объект зарубежных методических исследований / Н.И. Гез // Иностранные языки в школе. – 1985. – № 2. – С. 17–24.
3. Гринюк Г.А. Етапи формування іншомовної комунікативної компетенції у студентів економічних спеціальностей / Г.А. Гринюк, Ю.О. Семенчук // Іноземні мови. – 2006. – № 2. – С. 22–27.
4. Измайлова О.А. Формування іншомовної комунікативної компетенції як структурного компоненту комунікативної культури студентів мовних ВНЗ / О.А. Измайлова // Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти. – 2010. – № 17. – С. 66–72.
5. Каменський О.І. Іншомовна компетентність як компонент змісту професійної підготовки фахівця економічного профілю / О.І. Каменський // Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки»: зб. наук. праць. – 2008. – № 120. – С. 109–114.
6. Коккота В.О. Лингводидактическое тестирование: [науч.-теорет. пособие] / В.О. Коккота. – М.: Высшая школа, 1989. – 127 с.
7. Методика навчання англійської мови студентів-психологів: [монографія] / [О.Б. Тарнопольський, С.П. Кожушко, Ю.В. Дегтярьова, М.Р. Кабанова, Н.В. Безпалова]; за заг. та наук. ред. О.Б. Тарнопольського. – Д.: Дніпропетр. університет імені Альфреда Нобеля, 2011. – 264 с.
8. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: [підручник] / кол. авторів під кер. С.Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 1999. – 320 с.
9. Топалова В.М. Формирование социокультурной компетенции студентов технического вуза (на материале английского языка): дисс. ... канд. пед. наук / В.М. Топалова. – К., 1998. – 168 с.
10. Ягельська Н.В. Методика укладання європейських мовних портфелів для різних категорій власників / Н.В. Ягельська // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія «Педагогічні науки»: збірник / Чернігівський держ. пед. ун-т ім. Т.Г. Шевченка. – Чернігів, 2007. – Вип. 48. – С. 326–330.
11. Halliday M.A.K., McIntosh A., Strevens P. The users and use of language. Readings in the sociology of language / Edited by J. Fishman. – The Hague and Paris: Mouton, 1970. – P. 136–169.

Левчик И. Ю. Особенности формирования профессионально-стилистического компонента в профессионально ориентированной англоязычной компетенции психолога

Аннотация. В статье подана характеристика компонентов англоязычной коммуникативной компетенции психолога-посредника. Названы и обоснованы лингводи-

дактические особенности формирования профессионально-стилистического компонента, которые заключаются в получении знаний основных функциональных стилей общения, схем построения текстов, функционирующих как способы общения; способов построения риторических структур; композиционно речевых и жанровых форм; а также в формировании навыков использования языковых средств в соответствии с типом создаваемого текста и оформления текста в стилистически корректной форме; в развитии умений планирования предлагаемого текста; прогнозирования коммуникативного соответствия языковых средств и структурирования текста беседы со сторонами конфликта в соответствии с профессиональным функциональным стилем и стратегией речевого поведения посредника.

Ключевые слова: профессионально-стилистический компонент, коммуникативная компетенция, лингводидактические особенности, стратегия речевого поведения посредника.

Levchik I. The features of formation of professional and stylistic component in the professionally oriented English-language competence of a psychologist

Summary. The article describes the components of English language communicative competence of a psychologist-mediator. The linguodidactic features of formation of professional and stylistic components have been named and grounded, they include gaining knowledge of basic functional styles of communication, schemes of building texts that function as means of communication; rhetorical methods of constructing structures; compositional speech forms and genres; as well as formation skills in the use of language means in accordance with the type of text and its editing in the stylistically correct manner; development of skills in planning the text to be proposed; matching prediction communicative language means and structuring the text of conversations with the conflict parties in accordance with professional functional style and strategy of mediator's speech behavior.

Key words: professional and stylistic components, communicative competence, language features, strategy of mediator's speech behavior.